

“ÖZEL ÇOCUKLAR İÇİN ÖZEL YÖNTEMLER” PROJESİ

Toplumun Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve Farkındalık Eğitimi Seminerinin Etkililiğinin İncelenmesi: Burdur Örneği

Burdur Valiliği koordinasyonunda Burdur Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan bu Proje,
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından EDES Programı kapsamında finanse edilmiştir.

BURDUR-2015

Gülizar GÜZEL

Burdur Milli Eğitim Müdürlüğü

AR-GE Birimi Sorumlusu/Proje Koordinatörü

gulizar.guzel@gmail.com

Toplumun Engelli Bireylere Yönelik Tutumları ve Farkındalık Eğitimi Seminerinin Etkililiğinin İncelenmesi: Burdur Örneği

GİRİŞ

Engelli bireylerin sorunları, hiç kuşkusuz küresel insan hakları sorunudur ve engellilikle ilgili en önemli nokta, toplumda farkındalığın yaratılması, anlaşılma gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Öte yandan, engelliler açısından, engelin fiziksel yönleriyle başa çıkmak, engel nedeniyle uğranılan ayrımcılık ve baskı ile başa çıkmaktan çok daha kolay olduğu bir gerçektir. Yalnızca yasal ve idari düzenlemelerin yapılması yeterli olmayıp, bunlardan beklenen yararı elde edebilmek için bilgi, farkındalık ve toplumsal entegrasyon boyutlarının bir arada ele alınması ve bu paralelde gerekli eğitimin verilmesi gerekir. Bu eğitimin erken yaşta başlaması kazanımların öğrenim hızı ve kalıcılığı için ayrıca önemlidir (Mısır, 2012). Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren hızla öğrenmeye başlarlar. Okul öncesi dönem öğrenmenin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemde kazanılan alışkanlıklar tüm hayat boyu devam eder (Yavuzer, 1997; Yörükoğlu, 2003). Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında önemli rol oynayan; bedensel, motor, sosyal, duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı verilen eğitimle şekillendiği gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Aral vd. 2002). Okul öncesi yıllar diğer yaşam yılları ile karşılaştırıldığında gelişimin farklı yönlerinin birbiriyle ilişkisinin en fazla olduğu dönem olarak görülür. Bu yıllar çocuğun gelişimindeki en önemli yıllardır. Okul öncesi dönemde temeli atılan kişilik yapısı, psiko-sosyal gelişim ve beden gelişimi ilerleyen yıllarda yön değiştirmekten çok aynı yönde gelişmeye devam etmektedir. Çocukluk yıllarında kazanılan davranışların büyük bir kısmının yetişkinlikte, bireyin kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiği gözlemlenmiştir (Oğuzkan ve Oral 1992; Aral vd., 2002). Bu dönemde kazanılan yaşantılar gelecekte çocukların hayata bakış açısını büyük ölçüde etkilemektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanmakta olan çeşitli eğitim programlarından biri de Montessori eğitim programıdır (Vilscek, 1966). Montessori eğitim programı okul öncesi çağındaki çocukların gelişimlerini desteklemenin yanı sıra, okul öncesi dönemde alternatif bir eğitim imkanı da sunmaktadır (Cossentino, 2006). Çeşitli ülkelerde de yaygın olarak uygulanmakta olan Montessori

eğitimi, Türkiye’de ki okul öncesi eğitim kurumlarında da uygulanmaya başlamıştır ve bu okulların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Montessori eğitimi İtalya’nın ilk kadın doktoru, pedagoğ ve antropoloji profesörü **Maria Montessori** (1870-1952) tarafından geliştirilmiştir. Maria Montessori 1896’da Roma Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun olarak ülkesinin ilk kadın tıp doktoru unvanını elde etmiştir. Asistan doktor olarak çalışırken bir yandan da özel araştırma ve çalışmalarda bulunmuş, özellikle çocukların nasıl öğrendiklerini analiz etmiş, 20. yüzyılın başlarında her bir çocuğun bireyselliğine azami ölçüde uyan bir pedagoği geliştirmiştir. Bu, ocuğun bireysel becerilerine ve ilgi alanlarına, bireysel öğrenme hızına ve karakter özelliklerine uygun bir pedagoğidir. Montessori’nin zgn bir metot ortaya koymasının en büyük nedeni, çocukluk dönemini kendine özgü özellikleri olan bir evre olarak görmesidir. Bu düşünceye göre, çocuğu sadece yetişkinin küçüğü olarak görmek yanlıştır. Başka bir deyişle Montessori ocukların, yetişkinlerden çok farklı yeteneklerle donatıldığını iddia etmiştir (Durakoğlu, 2011). 1899’da Roma’da zeka geriliği olan tüm çocukların yollandığı yeni orthophrenic okulunda yöneticiliği sırasında zihinsel eksikliğin sıklıkla pedagoğik bir problem olduğuna hüküm verir. Zihinsel engellilerin eğitimi konusunda aradığı bilgileri Itard ve Sguin’in çalışmalarında bulur ve bu yöntemleri temel alarak kendi yöntemini geliştirir. Eğittiği bir grup engelli ocuk devlet yeterlilik sınavlarında normallere yakın bir başarı gösterir.

YÖNTEM

Bu araştırmada, toplumun engelli bireylere yönelik tutumlarını ve bakış açılarını olumlu yönde geliştirmesi, erken çocukluk eğitiminin engelli çocukların için öneminin kavranması ve erken çocukluk eğitimi eğitim programlarından biri olan Montessori yöntemine yönelik farkındalık oluşturabilmek için yapılan ailelere yönelik eğitimlerin hedef kitle üzerindeki etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Burdur İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Burdur Valiliği Koordinasyonunda yürütülen, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Engellilere Destek Programı (EDES) kapsamında finanse edilen “**zel ocuklar İçin zel Yöntemler**” adlı proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmanın veri toplama aracı olan anketin hazırlanmasında önce engelli bireylere yönelik tutum, engellilerde erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitimde Montessori yöntemine yönelik yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar ve bu araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları incelenmiştir. Bu taramada engellilerde erken çocukluk eğitiminin önemini ve Montessori yöntemini yansıtabilecek başlıca özellikler belirlenmiş, bu özellikleri yansıtan değişkenler oluşturulmuştur. Buna göre anket iki bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde katılımcı velilerin cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenlerinin belirlenmesi için demografik bilgilere yönelik sorular bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise velilere yönelik düzenlenen farkındalık eğitiminden sonucundaki farkındalık düzeylerini ölçmeye yaran 10 madde bulunmaktadır. Maddeler üçlü likert tipi (Katılmıyorum-Kararsızım-Katılıyorum) ölçek biçiminde hazırlanarak, en olumsuz ifadeden en olumluya doğru 1-3 arasında puanlanmıştır

Çalışma ile ilgili verilerin toplanmasında en önemli noktalardan biri ölçme aracının geliştirilmesi olduğu için anket formunun oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Anket formunda 3 tane demografik bilgilere yönelik soru bulunmaktadır. Alanla ilgili araştırmalar yapıldıktan sonra 26 maddeden oluşan bir soru havuzu oluşturularak 20 kişiden oluşan bir grup veliye uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda bazı sorular çıkartılmış, bazılarının ifadesi değiştirilmiştir. Son biçimiyle hazırlanan anket formunda 10 maddeye yer verilmiştir. Bu biçimiyle anket 20 kişilik veli grubuna tekrar uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda veri aracının güvenilirliğinin ölçümü için Cronbach Alpha iç geçerlilik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Bu oran veri toplama aracının geçerliliği ve güvenilirliği açısından yeterli görülmektedir.

Araştırma, ilgili makamlardan gerekli izinler alındıktan sonra yeter sayıda çoğaltılarak, belirlenen süre içinde, 2016-2017 yılında Burdur İli Merkez ilçede hizmet veren okul öncesi kurumlarında öğrencisi olan velilere yönelik düzenlenen farkındalık eğitimleri sürecinde uygulanmıştır. Hafif ve orta düzeyde zihinsel engellilerin kaynaştırıldığı okullarda öğrencisi olan 372 kişilik veli grubu ile düzenlenen farkındalık semineri öncesi ve sonrası ön-test ve son-test uygulaması olarak gerçekleştirilmiştir. Toplanan anketler tasnif edilerek veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Araştırmada veri toplama araçları ile elde edilen bilgilerin çözümlenmesi SPSS 15 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Anketin güvenilirliğinin test edilmesinde Coranbach Alfa Katsayısından yararlanılmıştır. Yapılan analizlerde 372 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bunlardan 348' i değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 1*Katılımcı Velilere İlişkin Demografik Bilgiler*

		N
Cinsiyet	Kadın	216
	Erkek	132
Yaş Durumu	30 yaş ve altı	148
	31-49 yaş arası	192
	50 yaş ve üzeri	8
Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	67
	İlköğretim üstü	281
Toplam		348

Tablo 1’de de görüldüğü gibi farkındalık seminerlerine katılan velilerden 216’ sı kadın, 132’ si erkektir. Yaş bakımından tablo incelendiğinde 148’inin 30 yaş ve altı, 192’ sinin 31-49 yaş arası ve 8’ inin 50 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Velilerin eğitim durumlarına bakıldığında katılımcılardan 67’ sinin ilkokul ve altı, 281’ nin ilkokul üstü bir öğretim kurumundan mezun olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada nicel araştırma tekniklerinden faydalanılmıştır. Nicel verilerin analizinde örneklem büyüklüğü 348 olduğu için ve veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için gruplar içi karşılaştırmalarda Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, velilerin eğitim durumu içerisinde belirlenen bir özellik iki alt düzeye ayrıldığında Mann Whitney U-Testi, üç alt düzeye ayrıldığında ise alınan puanlarının bu üç alt düzeye göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemede Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Bununla beraber, farkındalık eğitimlerinin velilerin farkındalık düzeyi üzerindeki etki büyüklüğünü saptamak için Cohen d etki büyüklüğü hesaplanmıştır.

BULGULAR

Toplumun engelli bireylere yönelik tutumlarını ve bakış açılarını olumlu yönde geliştirmesi, erken çocukluk eğitiminin engelli çocukların için öneminin kavranması ve erken çocukluk eğitimi eğitim programlarından biri olan Montessori yöntemine yönelik bir farkındalık oluşturabilmek için yapılan ailelere yönelik eğitimlerin hedef kitle üzerindeki etkililiğinin incelenmesi amacıyla yürütülen bu araştırmadan elde edilen bulgular analiz edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 2

Katılımcı Velilerin Puanlarının Yaşlarına Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

	Velinin yaş durumu	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Uygulama Öncesi	30 yaş ve altı	148	15.44	2	2.209	.321
	31-49 yaş arası	192	10.76			
	50 yaş ve üzeri	8	12.65			
	Toplam	348				
Uygulama Sonrası	30 yaş ve altı	148	10.54	2	0.735	.687
	31-49 yaş arası	192	13.32			
	50 yaş ve üzeri	8	13.23			
	Toplam	348				

Velilerin aldıkları puanın yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenirken Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Tablo 2'deki, yapılan Kruskal Wallis testine göre farkındalık eğitimine katılan velilerin puanları ile yaşları açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p=0,321>0,050$; $p=0,687>0,050$).

Tablo 3*Katılımcı Velilerin Puanlarının Cinsiyet Durumuna Göre U-Testi Sonucu*

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalama sı	Sıra Toplamı	U	p
Uygulama Öncesi	Kadın	216	13.23	216.50	32.500	0,37
	Erkek	132	10.73	73.50		
	Toplam	348				
Uygulama Sonrası	Kadın	216	14.78	216.50	31.500	0,024
	Erkek	132	8.59	73.50		
	Toplam	348				

Yapılan Mann Whitney U-testine göre; çalışma grubundaki kadın ve erkek katılımcılar arasında ön test puanları bakımından farklılık bulunmamaktadır ($U=32,500$; $p=0,37>0,050$). Uygulama sonrası çalışma grubundaki kadın ve erkek katılımcılar arasında ise, sontest puanları bakımından farklılık bulunmaktadır ($U=31,500$; $p=0,024<0,050$). Eğitime katılan, kadın katılımcıların sontest puanları erkek katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde fazladır.

Tablo 4*Katılımcı Velilerin Puanlarının Eğitim Durumuna Göre U-Testi Sonucu*

	Eğitim durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Uygulama Öncesi	İlköğretim ve altı	67	12.58	261.50	31.500	.089
	İlköğretim üstü	281	12.13	49.50		
	Toplam	348				
Uygulama Sonrası	İlköğretim ve altı	67	13.43	248.50	47.500	.337
	İlköğretim üstü	281	7.88	34.50		
	Toplam	348				

Demografik özelliklerle ilgili belirlenen diğer özellik, velilerin eğitim durumlarına göre ilköğretim ve altı olanlar ile ilköğretim üstü olan katılımcıların aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Veriler incelendiğinde, velilerin puanlarının, eğitim durumuna göre farklılık göstermediği görülmektedir ($p=0,089>0,050$; $p=0,337>0,050$).

Tablo 5*Katılımcı Velilerin Uygulama Öncesi ve Sonrası Ölçek Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonucu*

Uygulama Grubu			N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Engellilere yönelik tutum	Uygulama Sonrası-Uygulama Öncesi	Negatif sıra	54	.00	.00	3.18*	.000
		Pozitif Sıra	294	12.50	268.00		
	Toplam	348					
Erken çocukluk eğitiminin önemi	Uygulama Sonrası-Uygulama Öncesi	Negatif sıra	57	8.3	12.60	4.21*	.000
		Pozitif Sıra	291	12.6	295.00		
	Toplam	348					
Montessori yöntemi	Uygulama Sonrası-Uygulama Öncesi	Negatif sıra	23	10.50	32.50	3.25*	.001
		Pozitif Sıra	321	12.32	224.500		
	Eşit	4					
Toplam	348						

*Negatif sıra temeline dayalı

Eğitime katılan velilerin kendi içinde ölçek puanlarına göre, ön test-son test uygulamaları arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Bunun için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi'ne göre; çalışma grubu katılımcılarının ölçeğin altı alt boyutunda uygulamasının öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmaktadır ($z=3,18$ $p=0,000<0,050$; $z=4,21$ $p=0,000<0,050$; $z=3,25$ $p=0,001<0,050$).

Etki büyüklüğü analizlerinden Cohen's d (etki büyüklüğü) hesaplanmış ve $d= 0.88$ bulunmuştur. Cohen's d 0.8'in üstünde olması ise eğitimin büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir (Cohen, 1988). Uygulama grubundaki velilerin sontest puanları, öntest puanlarından anlamlı düzeyde fazladır. Katılımcıların eğitim sonunda ele alınan konu ve kavramlara yönelik ilgili bilgiyi, farkındalığı başarılı biçimde edindikleri söylenebilir. Ayrıca bundan dolayı eğitimin, alınan puanlar üzerindeki etkisinin büyük olduğu, okul öncesi okullarında öğrencisi olan velilerin, kaynaştırma olarak okullarında bulunan çocuklara yönelik tutumlarını değiştirmede geniş bir etkisi olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi öğrencilerinin velilerine yönelik hazırlanan farkındalık eğitimini değerlendirilmesi nicel verilerden elde edilen bilgilerle tespit etmeye çalışılmıştır. Etkinliklere katılan velilerin ölçekten aldıkları puanların, Wilcoxon isaretli sıralar testi sonuçlarına göre çalışma grubunda yer alan ailelerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark göstermiştir. Farkındalık eğitimlerine katılan veliler uygulama yönelik tutumları olumlu yönde etkisinin olduğu, veli farkındalıklarına etkinin büyük olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan velilerin, farkındalık eğitimi öncesi ve sonrasında elde ettikleri farkındalığa ilişkin puanların eğitim durumu ve yaşları gibi demografik özelliklerine göre farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte farkındalık eğitimi öncesi ve sonrasında elde ettikleri farkındalığa ilişkin puanların, cinsiyete göre farklılık göstermekte olduğu görülmektedir.

Ayrıca yapılan eğitimler sırasında yüz yüze yapılan görüşmelere göre, katılımcıların engelliler konusu ile ilgili bilgilerinin olmadığı, fazla dikkate alınmadığı, engelli bireylerle okullarda veya diğer ortamlarda ortak yaşam alanlarının paylaşılmadığı tespit edilmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde proje eğitimlerinin, engellilerle ilgili bir çok bilgiyi öğrenme, hayatı paylaşma, onların da bir çok hakka sahip olduğunu bilmek ve gözetmek gerektiği, engellileri toplumun her yerinde kabul edip dışlamamak gerektiği ve engelli bireylerden beklentilerin daha yüksek olması konularında katılımcılara olumlu yönde katkı ve farkındalık kazandırdığı sonuçları elde edilmiştir. Bu çalışma sonucunda engelli bireylerin toplumda kabulü ile ilgili seminerlerin hedef kitle ile uygulamalı olarak yürütüleceği araştırmaların yapılması ve hedef kitle üzerindeki başarısının araştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aral, N., Kandır, A. ve Yaşar C. M. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. Ya-Pa Yayın ve Pazarlama San. ve Tic. A.Ş, İstanbul.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2nd ed.)*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates.
- Cossentino, J.M. (2006). *Big Worg: goodness, vacation and engagement in the Montessori method*. The Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto. Curriculum Inquiry, 36,1Çakıroğlu Wilbrandt, E. (2009
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed method approaches (2nd ed.)* Thousand Oaks, California: Sage Publication.
- Durakoğlu, A. (2011). *Maria Montessori'ye göre okul öncesi çocukluk döneminin özellikleri*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 16,133-145.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler ve Teknikler (6 bsk.)*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Mısır, N. (2012, Ekim). Engelli bireylerin toplumda kabulü ve farkındalık konulu eğitim seminerlerinin etkililiğinin incelenmesi: Trabzon örneği. Sözlü bildiri, 22.
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G. (1992). *Okul öncesi eğitim*. Meb Devlet Kitapları. Oğul Matbacılık, İstanbul.
- Vilscek, E. (1966). *Programs for the pre-school child*. ED Publication, New York.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk eğitimi el kitabı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. Özgür Yayınları*, İstanbul.